

Op weg naar Museum Zaanse Schans

Op weg naar Museum Zaanse Schans

Uitgangspunten

Eind 2015 formuleerde Stichting de Zaanse Schans uitgangspunten voor de toekomst, gericht op het jaar 2030. Daarin zijn ondermeer de volgende speerpunten geformuleerd:

- *Het erfgoed en het verhaal van dat erfgoed zijn de basis en dat vergt betere kwaliteit van het aanbod op de Schans (meer historie en verhaal); authenticiteit is wezenlijk voor de Schans.*
- *Inzetten op kwaliteit: authentiek erfgoed, openbare ruimte en faciliteiten (wc's) die schoon en heel zijn, gastvrijheid, hoge verblijfskwaliteit, goede spullen in winkels en horeca, goede informatievoorziening.¹*

Voor nadere uitwerking hebben Stichting De Zaanse Schans en de Gemeente Zaanstad gezamenlijk opdracht gegeven aan twee bureaus. BVR voor een vrije ruimtelijke gebiedsverkenning en TiMe Amsterdam voor een advies over de museale status van de Zaanse Schans.

TiMe Amsterdam komt op hoofdlijnen tot de volgende slotconclusie. De Zaanse Schans heeft een centraal narratief met gelaagde verhaallijn nodig. Een eenheid van landschap, gebouwen en functies die een verhaal vertellen. Dat aanbod dient te worden afgestemd en dat vraagt om een vorm van regie².

Het Zaanse Museum is in 1998 geopend om het Zaanse erfgoed te bewaken en bewaren. De keuze voor de locatie is niet toevallig. Door de komst van het museum is destijds het materiële Zaanse bouwkundige erfgoed op de Zaanse Schans – *de huisjes en de molens* - verenigd met de erfgoedcollecties – *de spulletjes* - in beheer van het museum. Sinds de opening van het Zaanse Museum heeft het een enigszins autonome koers gevaren als streekmuseum terwijl de Zaanse Schans met name een ontwikkeling als toeristische attractie doormaakte.

De bezinning op de toekomst anno 2030, waarbij de ambitie voorop staat zowel kwaliteit van erfgoed en narratief als gastvrijheid en infrastructuur te verbeteren, lijkt het meest aangewezen moment om het Zaanse Museum volledig op deze doelstellingen aan te passen. Het Zaanse Museum wil vanuit dienstbaarheid aan voornoemde kwaliteitsverbeteringen voor de (inter)nationale bezoekers aan de Zaanse Schans een betere ontvangst, service, duiding en verdieping voor het bezoek bieden.

Ambities Zaanse Museum ten dienste van kwaliteitsverbetering Zaanse Schans:

1. Centrale publieksonvangst
2. Naadloze aansluiting vaste opstelling museum op de inhoud van de Zaanse Schans
3. Verder ontwikkelen van 'levende geschiedenis' locaties op de Zaanse Schans
4. Verzorgen van centraal narratief op de Schans
5. Dienstbaarheid aan de zgn. ondernemersmusea

In deze notitie worden deze vijf ambities nader uiteen gezet. De onderliggende doelstelling is om het Zaanse Museum als integraal onderdeel van de Zaanse Schans een betere en meer dienstbare rol te laten spelen in het realiseren van de kwaliteitsambities van Stichting de Zaanse Schans en diens stakeholders. Hiermee beschikt de Zaanse Schans straks over een professionele erfgoedorganisatie van o.a. museologen, historici en kunsthistorici, gastheren en -vrouwen om het centrale narratief van de Zaanse Schans nader uit te werken, te verzorgen en te presenteren.

---

¹ Stichting Zaanse Schans, Notitie oktober 2015.

² TiMe Amsterdam RAPPORTAGE Musea op de Zaanse Schans 2030

1. Centrale Publieksontvangst

Bij de totstandkoming van het masterplan Toekomst Zaanse Schans 2030 passeren vooralsnog in zowel de BVR- als TiMe Amsterdam-concepten verschillende scenario's de revue met betrekking tot de hoofdtoegangsroutes van de bezoekers op de Zaanse Schans. Welke visie er ook nader uitgewerkt zal worden, evident is dat momenteel een goede centrale ontvangst van de bezoekers ontbreekt. In de entree van het Zaanse Museum is het centrale informatiebalie ondergebracht om bezoekers wegwijs te maken. Helaas laat de huidige fysieke positionering alsmede de zichtbaarheid te wensen over. BVR constateert terecht: *Het Zaanse Museum heeft een plek op de Schans, al zal je in ieder geval de uitstraling van dit gebouw meer moeten aanpassen aan de omgeving anders blijft het apart staan.*³

Daarbij komt dat de groei van het bezoekersaantal in combinatie met verbetering van kwaliteit van zowel verhaal als ontvangst om een veel hoger ambitieniveau vragen.

De publieksontvangst kan sterk verbeterd worden door de bouw van een ruime transparante uitnodigend centraal entreegebouw aan de voorzijde van het Zaanse Museum. In het entreegebouw vinden bezoekers alles wat zij willen: informatie op maat voor hun bezoek aan de Schans, een korte attractieve multimediale inleiding op wat de Zaanse Schans is en biedt – zowel inhoudelijk (wat zie je er, waar gaat de Zaanse Schans over) als praktisch (wat kun je er doen, waar kun je wat nuttigen, wat kun je er kopen). De centrale entreeontvangst is samengesteld op basis van inbreng en participatie van alle stakeholders van de Zaanse Schans. Ook kunnen er eventueel winkeltjes in opgenomen worden.

De centrale publieksentree is een uiterst publieksvriendelijke eigentijdse ontvangstruimte. Vooralsnog gaan we voor het interieur uit van een grote ronde ruimte, vergelijkbaar met het oppervlakte van het nieuwe entree van het Van Gogh Museum. Opvallend, transparant, smaakvol en iconisch. Mogelijkerwijs een glazen uitvergrootte romp van een molen. Als je binnen bent heb je goed uitzicht op buiten. Tegelijkertijd beweeg je je in een eigentijdse wereld waarin beeldtaal de boventoon voert. Om je heen ervaar je een driedimensionale informatievoorziening door levensgrote daglichtschermen (CS Rotterdam, Schiphol, Rembrandtplein) waarop mensen je welkom heten – van de klompenmakers tot de weversmeisjes, van de molenaars tot de parkeerwachters. Je ervaart een enorme gastvrijheid en je wordt door hen meegenomen in een korte visuele reis waarin je kijkconditie wordt bepaald.

Weet je dat die houten huisjes op de Schans allemaal een eigen unieke geschiedenis hebben maar toch ook bij elkaar horen? Dat sommige nog bewoond zijn, andere leuke winkeltjes herbergen en weer andere museaal zijn ingericht en waarin de ambachtslieden anno de 19^e eeuw nog actief aan het werk zijn? En dat de industriemolens allemaal operationeel zijn en hele specifieke productieprocessen kennen? En dat je overal heerlijk kunt shoppen, eten en drinken terwijl je van dat oer-Hollandse uitzicht kunt genieten?

Naast de daglichtschermen zijn er speciale ondertitelingschermen in acht talen die synchroon met de welkomstpresentaties meelopen (zoals in het Anne Frank Huis). Op één speciaal scherm zie je een slideshow van de meest recente beeldvullende foto's van bezoekers door Zaanse Schans Photography (Jan Engels) – *smile when you're having your picture taken!*

In de grote centrale ontvangstruimte zijn duidelijke herkenbare meeting-points voor de belangrijkste touroperators ingericht, voor bezoekers die reeds terugkeren van hun bezoek aan de Schans. Ook

---

³ Verslag bijeenkomst testpanel 15 april 2016

Met deze ontvangstvleugel wordt de huidige enigszins neutrale uitstraling van het museumgebouw opeens een voordeel; deze wordt dienstbaar aan de nieuwe blikvanger van de Zaanse Schans – de centrale publieksontvangst. Bovendien reikt de nieuwe centrale publieksontvangst direct naar het Schippersplein waardoor het Zaanse Museum in beleving ook veel dichterbij de Schans komt te liggen en daardoor er integraal deel van uitmaakt. Mensen die een verdieping op hun bezoek aan de Zaanse Schans willen ervaren, kunnen direct doorlopen naar het aangesloten Zaanse Museum. De presentaties in het museum sluiten één op één aan op het verhaal van de Schans, waarover in het volgende hoofdstuk meer.

2. Naadloze aansluiting vaste opstelling museum op de inhoud van de Zaanse Schans

Het Zaan Museum is zowel fysiek als inhoudelijk verbonden met de Zaanse Schans en stelt zich ten doel verdieping te bieden aan een (toeristisch) bezoek aan de Zaanse Schans. Het museum wil bezoekers aan de Schans onmiddellijk duidelijk maken dat Schans en Museum één zijn, over hetzelfde handelen en een gezamenlijk verhaal vertellen. Of zoals Max Meijer dat in zijn TiMe Amsterdam rapport noemt: *Het binnenhalen van de Zaanse Schans in het museum wat vorm en inhoud betreft, met aandacht voor een aansprekende beeldtaal, informatieaanbod en interpretatie van de eigen collectie.*⁴

Jaarlijks trekken er steeds meer toeristen van over de hele wereld naar de Zaanse Schans. Zo kwamen er in 2015 1,8 miljoen bezoekers. Veel van hen hadden twee pregnante hoofdbestemmingen op hun lijstje staan. Met stip op één: Amsterdam, met z'n grachtengordel, woonboten, topmusea en red light district. En onmiddellijk daarna op twee: het typische Holland van de molens, tulpen, klompen en uitgestrektheid. Voor dat tweede doel komen er steeds meer toeristen naar de Zaanse Schans, comfortabel gelegen onder de rook van toeristenuitvalbasis Amsterdam. Een bezoek van de toerist aan de Zaanse Schans is pas compleet nadat het Zaan Museum het clichébeeld als bezoeks-motief verdiept, verrijkt en ingekleurd heeft. Een bezoek aan het Zaan Museum begint met de vraag: Wat zie je feitelijk op de Schans? Als je kennis hebt genomen van de rijke Zaanse geschiedenis, dan kun je ook het Hollands imago duiden.

Het Zaan Museum ziet dit de komende jaren dan ook als zijn belangrijkste uitdaging om dat Hollandse imago voor de bezoekers aan de Schans te duiden. De afgelopen jaren is er reeds een aantal vernieuwingen gerealiseerd in de vaste opstelling van het museum. Hoofdstukken van een totaalverhaal dat echter nog niet klaar is. Een verhaal met een kop en een staart, dat buiten begint en het verwachtingspatroon van de bezoeker als uitgangspunt neemt.

De toekomstige hoofdstukken van het totaalverhaal op een rij:

- I. We Are Holland
- II. De Zaanstreek maakt het
- III. Zaankanters
- IV. De Zaanse Schans – verleden en heden
- V. De schatkamer van de Zaanse Schans
- VI. Monet en het aangezicht van de Zaanstreek
- VII. Verkade Experience

I. We Are Holland

De nieuwe centrale publieksontvangst gaat naadloos over in het vernieuwde Museum Zaanse Schans. De routing voert je door een wereld van molens, groene houten huizen, Zaankanters, zware luchten en uitgestrekte waterpartijen. De overgang tussen buiten en binnen is weggenomen en het is evident dat het museum organisch aansluit op de wereld buiten het museum én op het bezoeks-motief van de toeristen. Grote foto blow-ups en videoprojecties/schermen veranderen naarmate je meer binnen dringt in talloze schilderijen, beelden en objecten die de materiële wereld van buiten langzaam laten morphen in een wereld van museale objecten. Er is geen enkele twijfel voor wie naar binnen kijkt of naar binnen stapt waar dit museum over gaat. Vanzelfsprekend spelen de molens op de grote collectie schilderijen de hoofdrol. En daarbinnen de karakteristieke Zaanse werken van Frans

---

⁴ TiMe Amsterdam RAPPORTAGE Musea op de Zaanse Schans 2030

Mars die als geen ander de Zaanse molens wist te vangen in zijn olieverfschilderijen. Het museum beschikt over een grote collectie van zijn hand en toont deze op uitbundige wijze zodat je je ondergedompeld voelt in het typische 'Old Holland' beeld.

Vervolgens zet het museum uiteen waar dit beeld vandaan komt. Wat zie je nu eigenlijk? Wat is het verhaal achter die talloze molens? En wat waren de functies van die molens? Het verhaal van de aanvankelijke watermolens om het water uit de lage Zaanse polders omhoog te malen, de innovatie van de watermolens tot industriemolens en daarmee de vorming van het oudste moderne industrieland met in de hoogtijdagen wel 635 industriemolens rond 1730. Een eye-opener voor veel toeristen om er achter te komen dat het typisch Hollands landschap onder zware wolkenluchten in panoramisch oneindig laagland door innovatieve en ondernemende Zaankanters gecreëerd is.

II. De Zaanstreek maakt het

Dit eind 2014 opgeleverde losse hoofdstuk van het museum krijgt door de voorafgaande inleiding 'We are Holland' nu de juiste context. Nu je weet wat de ontstaansgeschiedenis van het typisch Zaanse landschap met zijn molens en houten huisjes is, wordt het tijd om nader in te gaan op de imposante geschiedenis van misschien wel het oudste industriegebied van Europa. Weet je welke bekende merken en producten er allemaal zijn voortgekomen uit de ontwikkeling van industriemolens tot Zaanse eigentijdse fabrieken? Hier wordt het evocatief op een rij gezet. Bruynzeel, Forbo, Honig, Duyvis, Lassie, Albert Heijn, Verkade - om er een paar te noemen – allemaal komen ze aan de orde, waarbij ingegaan wordt op typische procedés, half-producten, transport (de Zaan!) en afzetgebieden – en dat alles geïllustreerd aan de hand van originele fabrieksonderdelen, nostalgische verpakkingsmaterialen, molenmodellen, schilderijen, prenten en tegeltableaus. Laat je onderdompelen in een fascinerend verhaal van molen tot industrie.

III. Zaankanters

Nu we weten wat het ware verhaal is achter het archetypische beeld van Holland, waar zoveel bezoekers bij aanvang van hun bezoek aan de Zaanse Schans mee binnenkwamen, is het tijd om de authentieke bewoners uit heden en verleden te ontmoeten. In 2014 werd reeds een nieuwe presentatie opgeleverd waarin met name de vooraanstaande Zaanse burgers uit het verleden centraal in staan. Om tot een echte kennismaking met Zaankanters te komen, mag ook de 'gewone' en 'ongewone' man en vrouw uit deze regio niet ontbreken. Wat is de typische Zaanse volksaard en waar komt die vandaan? In een gebied waar arbeid en nijverheid zo een speciale plaats inneemt maken we naast de ondernemersfamilies ook kennis met de hardwerkende arbeiders – van molenaars tot meisjes van Verkade. En ook de

A collage of various images related to the Zaanse Schied museum. It includes portraits of historical figures like a man in a top hat and a man with a beard, a group of people in traditional clothing, and a modern woman with red hair. The word 'ZAANKANTERS' is prominently displayed in large yellow letters at the bottom.

Goed, we weten nu dat het imaginaire Holland een Zaanse uitvinding is, dat we ons in het oudste industriële gebied van Europa bevinden, dat Zaanse een innovatief en hardwerkend volk zijn. We zoomen vervolgens meer in en leren de historie van deze specifieke plek – De Zaanse Schans - kennen.

8

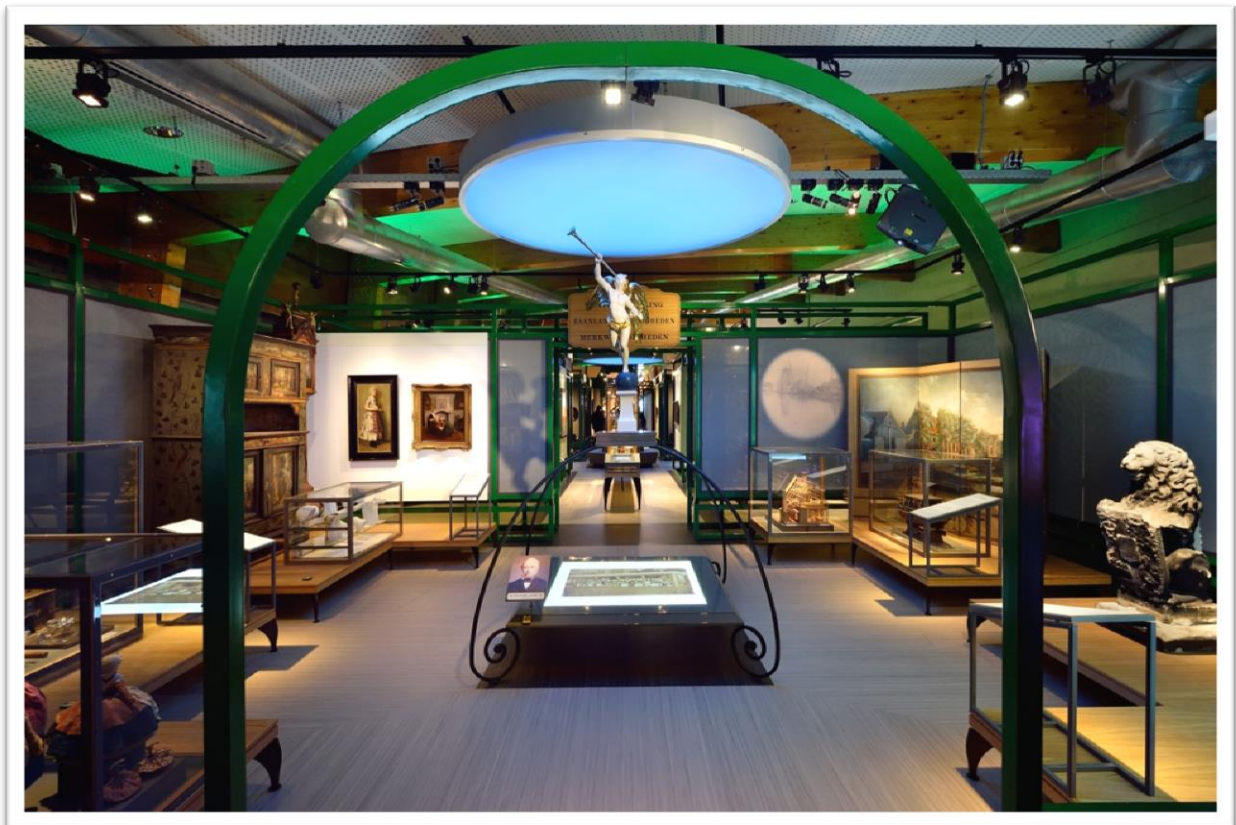
Niet alleen de historie van de streek en diens bewoners is van belang om verteld te worden. Juist ook de kennis over en de historische sensatie van dit openluchtmuseum van authentieke molens en panden, op verschillende locaties in de regio gered en naar de Schans gebracht, is van absolute meerwaarde voor de bezoekers. Voor je het weet heb je alleen met de selfiestick een pittoresk plaatjes geschoten tegen het decor van de schans zonder te weten wat het verhaal van ieder individueel bouwwerk is. Waar het voor diende, waarom het er zo uitzag, waar het oorspronkelijk stond. Wie er woonden en wat de leef- en werkomstandigheden waren. Ieder pand, iedere molen, kent zijn specifieke herkomstgeschiedenis – zowel materieel als sociaal. Het museum toont deze geschiedenis en laat je straks buiten beter kijken, doordat je nu weet dat het meer dan decor is. Dat iedere balk en steen een verhaal vertelt.

V. De schatkamer van de Zaanse Schans

We hebben de historie van de Zaanse Schans, diens panden en molens en diens bewoners, leren kennen. Op de Zaanse Schans zelf zien we hoofdzakelijk de exterieurs en de ambachten. Maar de mensen die er ooit in voorbij tijden leefden lieten ons hun spullen na. In de tweede helft van de negentiende eeuw bracht Jacob Honig Janszoon Jr. een verzameling bijeen die hij als typisch Zaanse typeerde (de collectie van de Vereniging tot Instandhouding en Uitbreiding der Zaanlandse Oudheidkundige Verzameling Jacob Honig Janszoon Junior). Aan de hand van deze wooncultuurcollectie met streekdracht, Zaanse

beschilderd meubilair en gebruiksvoorwerpen uit Zaanse woonhuizen, werkplaatsen en molens, biedt het museum een inkijkje hoe men vroeger leefde in de panden van de Zaanse Schans. Deze presentatie onder de noemer 'Typisch Zaanse' werd reeds in 2014 opgeleverd, waarbij een reconstructie geboden werd van de eerste Zaanse oudheidkundige tentoonstelling in 1874 in De Burcht, het voormalige stadhuis van Zaandam. Om deze presentatie beter te laten aansluiten op een bezoek aan de Zaanse Schans, wordt deze van een nieuwe verpakking voorzien – het wordt als het ware van een nieuwe buitenkant voorzien die de huizen op de Zaanse Schans verbeelden. De bezoeker wordt als het ware een kijkje gegund in de interieurs van de Zaanse Schans. Wij bieden ze de schatkamer van de Zaanse Schans.

VI. Monet en het aangezicht van de Zaanstreek

Nu we alles weten van het archetypische Holland en de Zaanse Schans verleggen we de focus naar het Zaanse landschap. Het exotische Zaanse landschap waar Claude Monet verliefd op werd. In 1871 schilderde hij in vier maanden maar liefst vijfentwintig schilderijen en negen schetsen. Wat de wereldberoemde Franse schilder niet kon bevroeden was dat hij nog net in het wild vastlegde wat kort daarna door de industrialisatie voorgoed verdwenen zou zijn. Op één plek na dan – in reservaatvorm weliswaar : de Zaanse Schans! Zo een Zaanse beeld, dat zo mooi geconserveerd is op de Zaanse schans, staat centraal op Claude Monet's Voorzaan en de Westerhem, een van de topstukken uit de collectie van het Zaanse Museum. Naast dit schilderij zijn in een interactieve presentatie alle andere 24 schilderijen en 9 schetsen, die Monet in 1871 in Zaandam maakte, op ware grootte te zien. De presentatie bestaat verder uit een prachtige collectie schilderijen waarmee een beeld wordt gegeven van de Zaan én

Zaandam in de voorbije eeuwen, van vóór de tijd van de fabrieken. Dit is het beeld waarvoor zowel Monet als de hedendaagse toerist hier naar toe zijn gekomen. Als je dit onderdeel hebt bewonderd, wacht ernaast het panoramische uitzicht vanuit het uitkijkpunt van het museum over de Kalverpolder met magistraal uitzicht op de Zaanse molens. Dubbel genieten dus.

VII. De Verkade Experience

We hebben een reis gemaakt door de tijd en de streek. Van de allereerste watermolens om het land bewoon- en bewerkbaar te maken. Door de gouden eeuwen van de industriemolens die werk en welvaart brachten. Langs de jaren van de industrialisatie die zorgden voor een aanzuigende werking dankzij werkgelegenheid en een grote hoeveelheid internationaal gerenommeerde producten. We hebben de mensen leren kennen. Buiten kunnen we daadwerkelijk een molen in. En hier in het museum? In het hart van het museum ga je zelf aan de slag in zo'n typisch Zaanse fabriek; de interactieve chocolade- en koekjesfabriek van Verkade. Niet voor niets is Verkade gekozen als exemplarische fabriek voor de Zaanstreek. Het meest complete bedrijfsarchief van moderne marketingpionier 'Verkade' is in Zaanse erfgoedbezit gekomen. De originele aquarellen en tekeningen die als basis dienden voor de beroemde Verkade Albums worden altijd in fraaie ensembles aan het publiek getoond. Maar het leukste blijft dat je kunt rondstruinen in een ware Zaanse fabriekshal met drie 20^e eeuwse fabriekslijnen – de biscuits, de waxinelichtjes en de chocolade. Hoe lekker wil je het hebben? Test je skills als vaardig meisje van Verkade aan de lopende band of maak je eigen wikkels voor een heuse dubbeldikke Verkade-reep. Kortom, de Zaanse Schans beschikt over zijn eigen Cacao-Experience!

NB1 – Quicktour

Voor de toerist met beperkte tijd of interesse is er straks een speciale quicktour met audiotour in acht talen die je in maximaal 20 minuten door de nieuwe vaste opstelling voert (vergelijkbaar met 'Amsterdam DNA' van het Amsterdam Museum). Deze zal in attractieve arrangementen aan touroperators aangeboden gaan worden.

NB2 - Maar ook het museum van en voor de Zaankanter zelf!

Door de directe koppeling met de Zaanse Schans zou je denken dat het museum er alleen maar is voor de (inter)nationale toerist. Niets is minder waar. Vanzelfsprekend is de Zaankanter volledig vertegenwoordigd met zijn tot trots strelende geschiedenis en historische collectie. Bovendien zal het museum met name in de wintermaanden rond specifieke thema's tijdelijke tentoonstelling organiseren die speciaal op de Zaankanters gericht zijn. Om een greep te doen:

- *Meisjes van Verkade*
- *Albert Heijn – de dagelijkse boodschappen als spiegel van de samenleving*
- *Lassie 125 jaar*
- *De Zaanstreek in het weekend: over dorpsfeesten en disco's*
- *Pinkeltje*
- *75 jaar bevrijding (voortbouwend op Monumenten Spreken)*

- *Jan Breebaard: foto's van de Zaanstreek en portretten van Zaankanters, 1863-1878.*
- *Zaankanters versus Mokumers - de verhouding Zaanstreek – Amsterdam door de eeuwen heen*
- *Zaansheid: clichés over een identiteit. Nav. 50 jaar Zaanstad.*
- *De Kalverschans en Diederik Sonoy, 450 jaar. Over de vergeten geschiedenis van de Opstand tegen de Spanjaarden in de Zaanstreek.*
- *Een neus voor de Zaanstreek: van traankokerijen, via cacao tot tijgernootjes, over geuren die neusbepalend zijn. Concept programmering Czaar Peterhuisje*

3. Verder ontwikkelen van 'levende geschiedenis' locaties op de Zaanse Schans

Voorjaar 2016 realiseerde het Zaanse Museum met het Wevershuis een nieuw element op de Zaanse Schans. Museale beleving op verschillende Schans-locaties waarmee aan de hand van levende geschiedenis een historisch verantwoord beeld wordt geschetst van leven en (ambachtelijk) werken van Zaankanters in de 19e en vroeg-20e eeuw⁵. Hiermee werd aan het huidige al aantrekkelijke ensemble van molens, ondernemers, bewoners en musea een nieuwe attractieve historiserende laag aan de Zaanse Schans toegevoegd. Het publiek maakt kennis met mensen in historisch-verantwoorde streekdracht die in museale setting inzicht geven in leven en werken van specifieke Zaanse bewoners. In het Wevershuis gebeurt dat aan de hand van het Oudhollandse ambacht thuisweven. Eeuwenlang werd dit Wevershuis bewoond door wevers en hun gezinnen. Nu kunnen bezoekers beleven hoe dat gevoeld moet hebben; kruip achter het weefgetouw, rust uit in de bedstede en luister naar de verhalen over thuiswevers verteld door vrijwilligers in traditionele kostuums.

Dit museale model is inmiddels ook geïntroduceerd in de Kuiperij waar het ambacht van het kuipen centraal staat aan de hand van het leven van Jaap Tiemstra, de laatste kuiper van Zaandam.

⁵ Door TiMe Amsterdam RAPPORTAGE Musea op de Zaanse Schans 2030 omschreven als: Het ontwikkelen van decentrale (thematische) museale belevingspresentaties waarbij gebruik wordt gemaakt van re-enactment, role playing, die in combinatie met gevalideerde historische informatie, museale collectie-onderdelen en historische gebouwen tot gedifferentieerde vormen van staged history leiden.

Medio 2016 volgt het Jisperhuisje, een oud vissershuisje, waarin het leven en werken van een eenvoudige huisvrouw in de negentiende eeuw gereconstrueerd zal worden door onze vrijwilligers. Momenteel wordt er intens samengewerkt met Museum Zaanse Tijd om ook deze locatie om te vormen tot een plek waarin de ambachtelijke levende geschiedenis centraal staat – in dit geval door de inrichting van een klokkenmakerswerkplaats (of zoals dat in de negentiende eeuw heette een Horlogerie). Tot slot kan nog de mogelijke komst van een Vermaning vermeld worden, mogelijk vergezeld van een aantal arbeiderswoningen en een lijnbaan.

Kortom, een extra kwaliteitslaag toegevoegd aan het kleurrijke aanbod van de Zaanse Schans; een keten van verschillende museale buitenplaatsen waar het publiek de representatie van een historische sensatie kan beleven aan de hand van levende geschiedenis. Het museum draagt zorg voor de historisch verantwoorde inrichting, kleding, en verhaallijn. De medewerkers worden opgeleid en begeleid door de historici en museologen van het museum.

4. Verzorgen van centraal narratief op de Schans

Max Meijer schrijft in zijn rapport ten aanzien van de museale toekomstvisie van de Zaanse Schans: *De toekomst, en dan met name op de huidige locatie, lijkt gunstig voor het Zaanse Museum als 'hybride' netwerkmuseum. Wendbaar als partner bij de verdere (culturele en cultuur-toeristische) ontwikkeling van Zaanstad, en op twee manieren op de Zaanse Schans: als museum van de Canon van de Zaanstreek en als ontwikkelaar van de verdere 'musealisering' van de Schans door het realiseren van nieuwe museale presentaties in enkele woonhuizen. Dat laatste is noodzakelijk om het evenwicht binnen het centrale narratief te verkrijgen.*⁶

Eerder schreven we in dit document dat het onze doelstelling is om het Zaanse Museum als integraal onderdeel van de Zaanse Schans een betere en meer dienstbare rol te laten spelen in het realiseren van de kwaliteitsambities van Stichting de Zaanse Schans en diens stakeholders. Hiermee beschikt de Zaanse Schans straks over een professionele erfgoedorganisatie van o.a. museologen, historici en kunsthistorici, om het centrale narratief van de Zaanse Schans nader uit te werken, te verzorgen en te presenteren.

De geschiedenis van de Zaanse Schans in zijn geheel en de individuele onderdelen van de Schans zijn natuurlijk bekend, dus rest de vraag welke narratieve structuur je als ordenend principe rondom de verhalen van het terrein en de panden 'heen zou kunnen vouwen': welke emotie wil je bezoekers waar laten ervaren; welke leerdoelen formuleer je; met welke herinnering(en) wil je bezoekers naar huis laten gaan. Hier komt de expertise van het museum om de hoek kijken om voor verschillende doelgroepen het juiste toegankelijke en aantrekkelijke narratief te bieden dat mensen het verhaal van de Zaanse Schans binnentrekt. Het museum helpt en faciliteert alle partijen op en om de Zaanse Schans om iedereen deel in het geheel te laten zijn. Om zodoende te komen tot een spannend overall-verhaal waarbij ieders eigen deel –groot of klein– een aantrekkelijk hoofdstuk is. Zo worden grote dublures en hiaten vermeden en ontstaat er een gebalanceerd geheel waarbij de publiekstoegankelijkheid het meest gediend is.

Daarbij adviseert het museum hoe dat het beste vorm kan krijgen. Zijn er nu slechts (makkelijk te passeren) grote introductiepanelen aan de oostzijde van de Zaanse Schans ter duiding van alle historische onderdelen en het centraal narratief van de Zaanse Schans, het museum kan aanvullende, nieuwe verhaallijnen en locatieduiding verzorgen, op zowel innovatieve als conventionele dragers, in alle eigentijdse vormen en maten.

---

⁶ TiMe Amsterdam RAPPORTAGE Musea op de Zaanse Schans 2030

5. Dienstbaarheid aan de zgn. ondernemersmusea

Op de Schans is een aantal ‘bedrijfsmatige’ musea te vinden, in het TiMe Amsterdam rapport ook wel gethematiseerde retail genoemd, “waarbij de front of the house museale functie de commerciële functie ondersteunt in wisselende verhoudingen”⁷. Tot deze categorie behoren onder meer het Bakkerijmuseum In de Gecroonde Duyvekater, Museumwinkel Albert Heijn, De Tweekoppige Phoenix Likeur- en distilleermuseum, en de Klompenmakerij met museum. Een belangrijke constatering is dat de bezoekers aan de Schans deze ondernemingen als musea beschouwt. Het Zaanse Museum biedt graag aan deze ondernemersmusea vrijblijvend zijn diensten aan door kennis en ervaring te delen. Hoe leest een bezoeker museale teksten? Hoe lang kunnen deze het best zijn? Welke korpsgrootte en welk kleurgebruik zijn het plezierigst? Hoe deel je teksten het beste op voor de beste doorstroming? Voorop staat natuurlijk de autonomie van de ondernemer die naar eigen welbevinden gebruik maakt van hetgeen het museum kan bieden om de eigen onderneming te verbeteren.

Daarnaast kan het museum vanuit het centraal narratief van de Schans adviseren over de toonzetting van de tekst, hoe het onderdeel het best voegt in het geheel zonder te overlappen – dat alles vanzelfsprekend altijd vrijblijvend en gezien vanuit het marktproduct van de onderneming .

Kortom...

Het Zaanse Museum wil zich vanuit haar kernexpertise volledig dienstbaar maken voor alle stakeholders en bezoekers van de Zaanse Schans. Het museum is niet voor niets in 1998 juist hier neergezet. Het wil graag zowel de inhoudelijke ondersteuning verzorgen voor alle spelers op de Zaanse Schans, alsmede de Schans-bezoekers gastvrij ontvangen en doorverwijzen naar alle partijen die gezamenlijk de Zaanse Schans vormen. En waarbij uiteraard het bestuur van de Zaanse Schans verantwoordelijk is voor de totale uitstraling van de Zaanse Schans.

Juist nu de Zaanse Schans op een kruispunt staat door zich te bezinnen op een gezonde toekomst waarbij kwaliteit voorop staat, meent het museum voor alle partijen op de Schans een extra laag te kunnen toevoegen, door bij te dragen aan het centrale narratief om de historische beleving van de Zaanse Schans verder te intensiveren. Dit met behoud van alles dat de Zaanse Schans nu al tot een attractieve hooggewaardeerde diamant maakt.

Kortom door te transformeren van het Zaanse Museum in het toekomstige Museum Zaanse Schans.

⁷ TiMe Amsterdam RAPPORTAGE Musea op de Zaanse Schans 2030